

CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL MERKEZ

Günümüzde Çocuk Ceza İnfaz Kurumları

Gülizar BİÇER KARACA

İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı

Tel: (0312) 207 4064 Faks: (0312) 207 4066

e-posta: gulizar.bicerkaraca@chp.org.tr

CHP Genel Merkezi Anadolu Bulvarı No: 12 Söğütözü 06520 Ankara

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL MERKEZ**

Giriş

Çocuk koruma sisteminin bir parçası olan çocuk adalet sistemi, mağdur, sanık ya da tanık olarak yargı sistemine dahil olan çocuğun durumuna özgü yaklaşım, mevzuat, örgütlenme ve hizmetler bütünüdür. Çocuk adalet sisteminin temel amacı, adalet mekanizmasıyla bir şekilde karşı karşıya gelen çocukların durumlarına uygun özel muameleye tabi tutulması, her aşamada yararlarının gözetilmesi, korunması ve adalet mekanizmasının yıpratıcı süreçlerinden en az zararla çıkmalarının sağlanmasıdır.

Türk hukuk sisteminde yetişkinler için suç oluşturan fiiller çocuklar için de suç teşkil etmektedir. Çocuk suçluluğunu yetişkin suçluluğundan ayıran hükümler, çocukların içinde buldukları yaş ve gelişim özellikleri nedeniyle farklı değerlendirilmesi gerçeğine dayanmaktadır. Bu nedenle Türkiye’de tamamen kendi sınırları çizilmiş, yetişkin ceza adaletinden bağımsız kılınmış müstakil bir çocuk adalet sistemi yoktur.

Türkiye’de çocuktan daha çok suçu ve cezayı merkeze alan suç kontrol anlayışı hakimdir. Geleneksel yaklaşımın baskın olduğu bu sistemde hâkim, savcı, infaz koruma memuru ve polis gibi toplumun güvenliğini ve huzurunu sağlayan meslek elemanları ön plana çıkmaktadır. Çocuğun haklarını koruyarak toplumla bütünleşmesine katkı sağlayacak psiko-sosyal müdahale meslekleri ise ikinci planda kalmaktadır

Onarıcı bir yönü olmayan çocuk ceza infaz kurumları çocukların psikososyal durum ve ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Çocuk cezaevlerinin tutulma şartları ve infaz usulleri çocuğun çocuk olmaktan gelen haklarına erişememesine neden olmaktadır. İzleme görevi olan kurumların görevlerini yerine getirmemeleri, çocuk cezaevlerinde yaşanan hak ihlallerini izlemek amaçlı çalışan STK’lara bu doğrultuda izin verilmemesi, cezaevinde bulunan çocuk ve ailelerinin bu kurullara yönelik başvurularda yeterli bilgi sahibi olmaması neticesinde hak ihlalleri açısından çocuk cezaevleri bir bilinmezlik kuyusuna dönüşmüş durumdadır.

Ayrıca ceza infaz usulleri kimi zaman çocukların yetişkinler gibi infaza uğramalarına neden olmaktadır. Ceza infaz kurumlarındaki tutulma şartları ise çoğu zaman örgün eğitimde olması gereken çocukların eğitim hakkına erişememelerine; sağlık problemi yaşayan çocukların sağlığa erişimleri konusunda ihlallere yol açabilmektedir. Ayrıca çocukların cezaevlerinde aldıkları disiplin cezaları, sağlık problemleri vb. çocukların ailelerini de ilgilendirebilecek konularda ailelerin bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Gülizar BİÇER KARACA

İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı

Tel: (0312) 207 4064 Faks: (0312) 207 4066

e-posta: gulizar.bicerkaraca@chp.org.tr

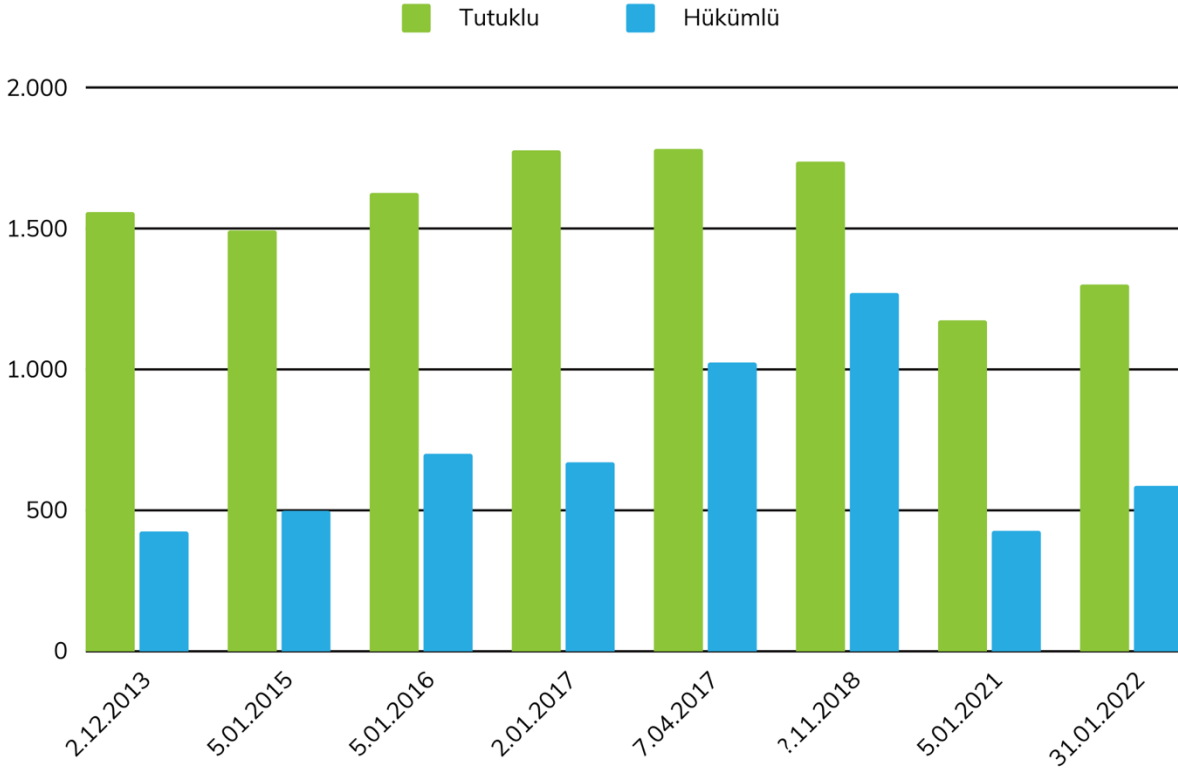
CHP Genel Merkezi Anadolu Bulvarı No: 12 Söğütözü 06520 Ankara

**CUMHURİYET HALK PARTİSİ
GENEL MERKEZ**

Çocuk Cezaevlerindeki Koşullar ve Usuller

15 Nisan 2020’de yayımlanan 7242 sayılı yasayla koşullu salıverilme süreleri değişmiş, infaz hesaplamasında 12-15 yaş arasında hapisanede geçirilen her bir gün 3 gün, 15-18 yaş arasında hapisanede geçirilen her bir gün 2 gün sayılmıştır. Salgın döneminde yapılan bu değişiklikler, hükümlü çocuklar için tahliyelerinin yaklaşması anlamına gelirken tutuklu çocukların alternatif yollarla denetimde tutulmalarına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmamıştır.

Türkiye’de; Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK), ulusal önleme mekanizması görevi gereği il/ilçe insan hakları kurulları, ceza infaz kurumları ve tutukevleri izleme kurulları, Türkiye Büyük Millet Meclisi İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu hapisane ziyaretleri yapmaktadır. Çocuk tutuklu/hükümlülerin bu kurullara erişimi konusunda genel bir bilgisizlik mevcuttur. Hem cezaevinde bulunan çocuklar hem de ailelerinin bu kurullara olan bilgisizliği söz konusu cezaevlerinde yaşanan hak ihlallerinin tespiti ve incelemelerin yapılmasını kısıtlamaktadır. Yukarıda ismi geçen kurullardan herhangi birinin çocuk cezaevlerine ve çocuk tutuklu/hükümlülerine yönelik sistemli bir inceleme yapmadığı ve bu doğrultuda bir rapor hazırlamadığı görülmektedir. TİHEK’in 2017-2020 yıllarını kapsayan toplam 79 cezaevi ziyaretlerinden yalnızca ikisi çocuk cezaevlerine yöneliktir.

Mevzuata göre çocuklar, suç tipine göre çocuk mahkemeleri ya da çocuk ağır ceza mahkemelerinde yargılanmaktadır. Bu kuralın istisnası; o adli yargı bölgesinde çocuk

Gülizar BİÇER KARACA

İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı

Tel: (0312) 207 4064 Faks: (0312) 207 4066

e-posta: gulizar.bicerkaraca@chp.org.tr

CHP Genel Merkezi Anadolu Bulvarı No: 12 Söğütözü 06520 Ankara

CUMHURİYET HALK PARTİSİ GENEL MERKEZ

mahkemelerinin bulunmaması dolayısıyla genel mahkemenin “çocuk mahkemesi sıfatıyla” yargılamayı yürütmesi ya da mahkemelerin çocuklar ve yetişkinlerin ortak bir suça ilişkin aynı dosyada ama yetişkin mahkemesinde yargılanmasına karar vermesidir. Soruşturma aşamasında yetişkinler gibi çocukların da tutuklanmasına ya da adli kontrol altına alınmasına sulh ceza hakimlikleri karar verir. Sulh ceza hakimlikleri, soruşturma aşamasında bir hakimin karar vermesi gereken görevlerde yer alır. Kovuşturma aşamasında çocukların çocuk hakları alanında bir uzman hakimle muhatap olması yasada düzenlenmişken soruşturma aşamasında böyle bir gereklilik gözetilmemiştir. Çocukların yetişkin mahkemelerinde yargılanması ya da sulh ceza hakimlikleri tarafından tutukluluk kararları verilmesi, çocuk adalet sistemi üzerinde uzmanlaşmış uygulayıcılara erişilemediğini göstermektedir.

Adalet Bakanlığı'nın 2015-2019 yıllarını kapsayan stratejik planındaki hedeflerinden biri, çocuk mahkemelerinin yaygınlaştırılmasıdır.5 yıllık planın sonunda 4 adet çocuk ağır ceza mahkemesi, 12 adet çocuk mahkemesi eklendiği görülmektedir. Adalet Bakanlığı 2021 yılı faaliyet raporuna göre Türkiye genelinde 22 çocuk ağır ceza mahkemesi, 112 çocuk mahkemesi bulunmaktadır.

Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü anneleriyle tutulan çocukların sayısını pandemi dönemi öncesinde Kasım 2018 itibariyle 743, pandemiden sonra Mart 2021 itibariyle 345 olarak açıklamıştır.

Çocuk destek merkezleri (ÇODEM)'nde uygulanan bakım tedbiri Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan koruyucu ve destekleyici tedbirlerden biridir. Türkiye'de özgürlüğünden yoksun bırakılan çocuklar; Aile Bakanlığı çatısı altındaki ÇODEM'lerde değil, Adalet Bakanlığı çatısı altındaki çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumları ile çocuk eğitim evlerinde tutulmaktadır. Çocuk hapisanelerinin kapasite ve lokasyonlarına göre çocuklar, geçici ya da sürekli olarak yetişkin hapisanelerinin çocuk koğuşunda da kalabilmektedir. Özellikle kız çocukları için yetişkin hapisanesinde tutulmak bir istisna değil, asıl uygulama haline gelmiştir.

Türkiye'de Çocuk ve Gençlik Kapalı Ceza İnfaz Kurumları; Ankara Diyarbakır, Hatay, İstanbul, İzmir, Kayseri ve Mersin illerinde; Çocuk Eğitimevleri ise Ankara, İstanbul, İzmir ve Elazığ illerinde bulunmaktadır. Söz konusu bu dağılım neticesinde pek çok çocuğun ailesinden, okulundan, avukatlarından uzakta tutulduğu sonucu çıkarılabilmektedir. Kapalı ceza infaz kurumları çocukların bedensel ve ruhsal sağlıkları açısından uygun olmayan kurumlardır. Yine bu ceza infaz kurumlarında tutulan çocukların eğitim ve sağlık haklarına erişimleri de oldukça kısıtlı veya hiç yoktur. Boş zaman aktiviteleri ve kültürel faaliyetlere erişimleri tamamen tutuldukları cezaevinin çocuk haklarına bakış açısına göre şekillenmektedir. Çocuk eğitimevleri açısından da denetim ve sınırlılıklar kapalı ceza infaz kurumları ile oldukça benzerdir.

Türkiye'deki mevzuata göre suçu işlediği iddia edilen yaşı 18 yaşın altında olsun ya da olmasın bir gencin adalet sistemine dahil olmasına ilişkin halihazırda herhangi bir sosyal politika belirlenmemiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) verilerine göre 15-34 yaş arası ceza infaz kurumuna giren kişi sayısı, toplam kişi sayısının %49'unu oluşturmaktadır. Bu oran Türkiye'de gençlere yönelik ceza adalet politikası çalışılmasının önemini göstermektedir. Çocuk ve Gençlik

Gülizar BİÇER KARACA

İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı

Tel: (0312) 207 4064 Faks: (0312) 207 4066

e-posta: gulizar.bicerkaraca@chp.org.tr

CHP Genel Merkezi Anadolu Bulvarı No: 12 Söğütözü 06520 Ankara

CUMHURİYET HALK PARTİSİ GENEL MERKEZ

Ceza İnfaz Kanunu Tasarısı, Adalet Bakanlığı'nın 2015-2019 stratejik planında yer almasına rağmen 2019-2023 stratejik planından çıkarılmıştır.

Kural olarak bir çocuğun hakkındaki hapis cezası kesinleştiğinde doğrudan eğitimevine gönderilir. Eğitimevleri yetişkinlerin tutulduğu açık ceza infaz kurumlarının çocuk infaz sistemindeki muadilidir. Uzun süren ya da 18 yaşa yakın başlayan yargılamalar dolayısıyla hakkındaki hüküm 18. Yaş gününde kesinleşmeyen çocuklar, eğitimevine ya da muadili olan açık hapishaneye doğrudan gönderilme hakkını kaybetmektedir.

Çocuk ve gençlik kapalı ceza infaz kurumlarının tutulma şartları, eğitimevlerinden ağırdır. Çocukların burada dış dünyayla iletişimleri, eğitim-öğrenim hakkından faydalanmaları, boş zaman aktiviteleri ve kültürel faaliyetlere erişimleri son derece sınırlıdır. Yetişkin hapisanelerinin çocuk koşullarında kalan çocuklar ise haklara erişim açısından daha zorlayıcı şartlar altındadır.

Çocuk Adalet Sisteminin İyileştirilmesine Yönelik Öneriler

İzleme kurulları, herhangi bir ihbara gerek olmaksızın periyodik olarak izleme ve kontrol ziyaretlerinde bulunmalıdır. Ancak bu izleme çalışmaları sırasında çocuklara yönelik bir misilleme yapılamamasına ilişkin önlemler alınmalıdır.

Koruyucu ve destekleyici tedbirler, suçu önleme hedefiyle de revize edilmeli ve uygulanmalıdır.

Çocukken suç işlediği iddiasıyla hapsedilen kişiler için süreli hapis cezalarında asgari koşullu salıverilme süresi gözden geçirilmeli, infaz sisteminde dış dünyayla uyumu güçlendirecek denetimli serbestlik modelleri benimsenmelidir.

Çocuk tutuklu/hükümlülerin avukatlarıyla, sivil toplum kuruluşlarıyla, çocuk hakları alanında çalışan hukukçularla dinlemeye tabi olmadan ücretsiz ve sınırsız iletişim kurabileceği kanallar oluşturulmalıdır.

Çocukların hastane sevkleri, kullandıkları ilaçlar, doktor raporları, aldıkları disiplin cezaları, talep dilekçeleri vb. vasileri, aileleri ve avukatlarının ulaşabileceği bir sistemde tutularak çocuğun maruz bırakıldığı durumlar hakkında yakınlarının düzenli bilgi edinmesi sağlanmalıdır.

Çocuk Adalet Sistemi alanında çalışan sivil toplum örgütlerinin hapisanelerde hak temelli izleme faaliyetleri yapması için sivil toplumu da kapsayıcı bir politika benimsenmelidir.

Çocuk ceza infaz kurumlarında adli destek büroları kurularak çocukların yargılama dosyaları dışında ihtiyaç duyduğu danışmanlıklar da verilmelidir.

Gülizar BİÇER KARACA

İnsan Haklarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı

Tel: (0312) 207 4064 Faks: (0312) 207 4066

e-posta: gulizar.bicerkaraca@chp.org.tr

CHP Genel Merkezi Anadolu Bulvarı No: 12 Söğütözü 06520 Ankara